ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה ט.

ורבנן [א]שנת חמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת לאפוקי מדר' יהודה [ב]דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן קא משמע לן דלא ודמוסיפין מחול על קדש מנלן דתניא [ג]בחריש ובקציר תשבות ר"ע אומר אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר [ד]שדך לא תזרע וגו' אלא [ה]חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית [ו]וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית ר' ישמעאל אומר [ז]מה חריש רשות אף קציר רשות [ח]יצא קציר העומר שהוא מצוה ורבי ישמעאל מוסיפין מחול על קדש מנ"ל נפקא ליה מדתניא [ט]ועניתם את נפשותיכם בתשעה יכול בתשעה תלמוד לומר בערב אי בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה הא כיצד [י]מתחיל ומתענה מבעוד יום מלמד שמוסיפין מחול על קדש אין לי אלא בכניסתו [יא]ביציאתו מנין ת"ל מערב עד ערב אין לי אלא יוה"כ שבתות מנין ת"ל תשבתו ימים טובים מנין ת"ל שבתכם הא כיצד [יב]כל מקום שיש בו שבות מוסיפין מחול על קדש ור"ע האי ועניתם את נפשותיכם בתשעה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתני חייא בר רב מדפתי [יג]דתני חייא בר רב מדפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכי בתשעה מתענין והלא בעשירי מתענין אלא לומר לך [יד]כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו **ואי** אתה מונה שנת החמשים אחת. כלומ' וי"ו גרם דלין שנת חמשים דאשונה לשביעית הבאה:

ולאפוקי מדר"י. אומר ר"י אפ"ה הלכה כרבי יהודה דאמר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן מדאמרינן בפרק קמא דע"ז (דף ט: ושם) בשמעתא דתנא דבי אליהו גבי מאן דלא ידע בכמה שני בשבוע קאי נשקול מכל מאה תרתי ושדי אפרטי וכל הסוגיא כדבריו ועוד דסתם מתניתין דהכא אומקמא כרבי ישמעאל דפליג ארבנן דפליגי על רבי יהודה ועוד דלר' ישמעאל מקדשין חדשים ואנן קי"ל כוליה הש"ס שמקדשין חדשים ור' יוסי נמוקו עמו קאי כרבי ישמעאל בפ"ק [דקידושין] (דף מ:) דאית ליה דיוכל בתחילתו משמט ובערכין בסוף [המקדיש שדהו] (דף כח:) מוכח דמאן דאית ליה מתחילתו משמט סבר לה כרבי ישמעאל דאמר מר"ה חיילא יוכל [אבל לא נראה דהא אומר התלמוד הכא ובפ' (אין נערכין) (ערכין דף יב ושם) לאפוקי מדרבי יהודה] ומיהו אין דאיה גמורה מהא דקתאמר הכא ובערכין לאפוקי מדרבי יהודה דאפכתן בפרק המנגד (ניטין דף פה:) אתקין רבא בגיטין מן יומא דנן ונעגלם לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של סטר מוכיח עליו אע"ג דרבא גופיה פסק כוותיה בים נוחלין (ב"ב דף קנו.) וכן בפ"ק דכתובות (דף י.) לאפוקי דרבש"ג דאמר כמונה דאורייתא וקיימא לן כ"מ בשנה דשב"ג במשנתנו הלכה כמותו והיא משנה בפרק בתרא דכתובות (דף קי:)[ט]: **שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע.** תימה הא איצטריך למאן דאמר ברים מועד קטן (דף ג.) [י] דחורש בשביעית לא לקי דקאמר מכדי זמירה בכלל זריעה וכילה בכלל קצירה למאי הלכתא כתביהו רחמנא למימר דאהני תולדות מחייב אאחרנייתא לא מחייב אלמא אפי' תולדות דכתיבי אבות דידהו לא מחייב אלא אהנך דכתיבי בהדיא וא"כ צריך לכתוב חריש לאשמועינן דאפילו דאי לא דעיקר דיוקא מקציר ומדקצירה לתוספת חריש נמי לתוספת[יא]: **וקציר** של שביעית. פי' הריב"ן בקציר ספיחים שהביאו אלים בשביעית דאי דנזרע ביד בשביעית אלא מזרע נפקא לן בפרק מקום שנהגו (פסחים ד' נא: ושם) לפי' ר"ת דאסר ספיחים אפילו קודם ביעור כדין מזרע ביד ואף באכילה תרי קראי בספיחים למה לי ולפירוש רש"י דהתם ניחא וי"ל דספיחים לא אזלינן בתר הכאת אלים וכי אסרינן ספיחין מהן לא מזרע היינו דנלקטין בשביעית קמ"ל בחרים ובקציר ואי מהכא לא הייתי אוסר לאכילה אלא לסחורה קמ"ל הן לא מזרע: **וקציר** של שביעית היוצא למוצאי שביעית. דוקא כי אוכמיה אסור לקנות אבל ע"י שינוי מותר אפילו בשביעית כדאיתא בת"כ דדרש ואת ענבי נזיר לא תבצור כדרך בוצרין מבאן אמרו אמה של שביעית אין קוצין אותה[יב]כמוקלה אבל קולה אותה בחרבה וה"נ תנן בפ"ח דשביעית (משנה ו) והא דתניא בתורת כהנים מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר מופקר נמי כדרך בציר אסור וע"י שינוי שלא כדרך בציר מופקר שרי ומשומר אפילו שלא כדרך בציר ושומרי ספיחים בשביעית דפרק הבית והעליה (ב"מ דף קיח.) שומרי ספיחים בשביעית טוענין שכבר מקום עומר ושמי הלחם א"כ אסור כיון דמשומר ואמאי לא אמרינן מן המותר לישראל י"ל דלא היה שמירה ממש דלא דמאליהן היו פורשין כשהיו יודעין שהן לצורך עומר ולא היו שומרין אותן אלא מבהמה ומיה ושוף: **ורבי** ישמעאל מוסיפין מחול על הקודש מנא ליה. תימה לר"ת הא אמרינן פ"ק דמועד קטן (דף ד.) [יג] הלכתא לרבי ישמעאל קראי לר"ע דעשר נטיעות הלכה למשה מסיני וכיון דהלכתא למשרי ילדה ממילא זקנה אסורה ומיהו ר"ת דהכא מיבעי ליה בתוספת של אחר שביעית מנא ליה ובמנם דתק דכיון דשביעית גופה מהלכה לא יליפינן מינה שבת ויוה"כ וי"ט דאין[יד] מהלכה והשתא לר' ישמעאל איצטריך קרא משום שבת וי"ט ואיצטריך הלכתא למשרי ילדה והא דלא משני הכי במו"ק[טו] לר"ע דאיצטריך קרא ללמד על שבת וי"ט ויוה"כ משום דמהלכה לא יליפי' דא"כ לא הוי ליה למכתב קראי גבי שביעית כיון דלשביעית גופיה לא צריך אלא ללמד על אחריני: **כל** מקום שנאמר שבות. ואמאי לרבות שביעית: **ורבי** עקיבא האי ועניתם מאי עביד ליה. דר"ע הוה יליף כולהו משביעית שבת וי"ט ויוה"כ דכולהו מודו דתוספת יוה"כ דאורייתא דאמרינן בפרק שואל (שבת דף קמח:) ובפרק המביא (גיטין דף ל.) וק"ק דבפ' מקום שנהגו (פסחים דף נד: ושם) בעי למימר דהא דיוה"כ ספקו אסור בכין השמשות אלו איירי ואמאי הא אפילו ודאי יום סמוך להשיקה אסור בכניסתו או ודאי לילה סמוך ליום ביציאתו משום תוספת וכמו כן קשיא בפרק בתרא דמה מדליקין (שבת דף לד.) דתנן ספק חשכה אין מדליקין ושמא משום דסגי בתוספת משהו נקיט הכי ועוד דרבן גמליאל בפרק קמא דמו"ק (דף ג:) לית ליה תוספת כלל דקאמר התם נמנו על שני פרקים הללו והתירום כלומר פסח ועצרת ומפרס בירושלמי ברים מסקת שביעית בשעה שהתירו למקרא סמכו שבת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך מה ערב שבת בראשית אתה מוהר לעשות עד שתשקע החמה אף כל ערב[טז](שבת) אתה מוהר לעשות עד שתשקע החמה וטעם זה נמי איתא ברים מו"ק (ד' ד.) יליף שבת שבתון משבת בראשית מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותר כו' אלא דלא קאי בתוספת הכי אלא דגמירי הלכתא בזמן שבהמ"ק קיים דומיא דיסוד המים ולפי אותה מסקנא יתכן לפרש הלכתא כר"ע וקראי לבזמן שאין ב"ה קיים ומיהו לרבי דאמר דאמר שביעית בזמן הזה דרבנן לא אפשר: כאילו

מסורת הש"ם

א) נדרים פח. ערכין יב: לג., ב) שביעית פ"ח מ"ד מע"ק ג: מכות ח., ג) [מגמר' שב.], ד) ויומא פז:, ה) ברכות מ: ספחים קח: יומא פז:, ו) [נראה שב"ל המוכר שדהו דף לב. וש"ם], ז) [וע"ע תוס' ע"ז ט: ד"ה מלן], ח) [וע"ע תוס' מ"ק ג: ד"ה שהרי], ט) גיטין רש"ל במקום, י) [אולי ל"ל מי סיני דאין], כ) [דף ג:], ל) [ל"ל שבתות שנים].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שהרי כו' דמוכח בשביעי ר"ג פי' מולדה דחורש דהייגו מעקה מים לרעים כדאיתא התם לכדיל בדף ג' לגבי חורש דאם מלאכה הוא דלקי עליה בשביעית דאסור אבר רחמנא ועיין בתוס' דף יב ע"ב ומ"ש בשם: (ב) שם ד"ה זו' ישמעאל כו' פ"ק דמועד קטן דעשר נטיעות הלכה למשה מסיני והלכתא לר' ישמעאל קראי לר"ע וכיון דהלכתא:

גליון הש"ם

גמ' ב"ם שיש בו שבות. ק"ל דע"ק דלא דיים כן ילף מבציעים. הא מה לא מצינן למילף רק דין תוספת לענין איסור מלאכה אבל לענין עינוי ביה"כ מנ"ל דהא אין ללמוד עינוי ממלאכה כמה מלינו דמה למלאכה דעונג בשבתות ר"מ ור"ע. וכיוהר ק' אפילו לענין מלאכה הא בשביעי אינו אסור בתר מדאורי' רק חרישה וקציר אבל לא נטיעה כמ"ש תוס' ד"ה ומותר לקיימן וא"כ ביה"כ ובשבת מנלן תוספת בשאר מלאכות וצ"ע: רש"י ד"ה וקציר וכו' אתה נוהג בה. עיין לקמן ד' יב ע"ב תד"ה מנהג: תוס' ד"ה וקציר של שביעית היוצא וכו' אבל אתה בוצר מן המופקר. עיין פוסק ד' לט ע"ב תוס' ד"ה כד"ם:

הגהות מהר"י לנדא

א) בציוני עין משפט אות ז' מסר מר' פ"ג מהלכות נדרים הלכה ע' ועי' בכ"מ שם:

מוסף רש"י

שנת חמישים עולה לבאן ולבאן. היא שנת יובל והיא שנת התחלת השמיטה הבאה ומתנת לגאלם יובל הבא (ע"ז ט: ובע"ז ערכין יב. וזל"ג). אינו צריך לומר חריש וקציר של שביעית. דעל מהך בשביעית דשמיטה הכתוב מדבר. לפי מהכתיב לאיסור הבציר קאי, מאי אחרים וקציר דנקט, אלא הכי קאמר שבת ימים תעבוד ובשביעי תשבות והשבה אתה עובד בהן בחרים וקציר תשבות. אלא חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית. אלא דהיינו בשבת תרוייהו המעלת לשביעית (שם). וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית. אלא הכיתה אלים בשביעית מאז היא לאיה ליקבר בשמיטת צריך לנהוג בה קדושת שביעית (שם) ללמדך שמוסיפין מחול על הקודש, וכך מאמנו שבת ימים תעבוד וכיון השביעי תשבות, ובנוהג שבת הימים שהתרתי לך ים שבה שהתרים והקציר אסור (שחות לד כא). מה חריש רשות. ובשבת קאי ולהכי נקט חרים וקציר לומר לך מה הרים שאני אוסר לך בשבת חרים של רשות הוא, שאין לך חרים של מצוה, אף קציר איני אוסר לך אלא של מצוה. אבל חרים לא אוסר לך בשבת חרים של רשות הוא, שאין לך חרים של מצוה, אף קציר איני אוסר לך אלא של מצוה. אבל חרים לא אוסר לך בשבת חרים של רשות הוא, שאין לך חרים של מצוה, אף קציר איני אוסר לך אלא של מצוה. אבל חרים לא אוסר לך בשבת חרים של רשות הוא, שאין לך חרים של מצוה, אף קציר איני אוסר לך אלא של מצוה.

מכדי זמירה בכלל זריעה וכילה בכלל קצירה למאי הלכתא כתביהו רחמנא למימר דאהני תולדות מחייב אאחרנייתא לא מחייב אלמא אפי' מולדות דכתיבי אבות דידהו לא מחייב אלא אהנך דכתיבי בהדיא וא"כ צריך לכתוב חריש לאשמועינן דאפילו דאי לא דעיקר דיוקא מקציר ומדקצירה לתוספת חריש נמי לתוספת[יא]: **וקציר** של שביעית. פי' הריב"ן בקציר ספיחים שהביאו אלים בשביעית דאי דנזרע ביד בשביעית אלא מזרע נפקא לן בפרק מקום שנהגו (פסחים ד' נא: ושם) לפי' ר"ת דאסר ספיחים אפילו קודם ביעור כדין מזרע ביד ואף באכילה תרי קראי בספיחים למה לי ולפירוש רש"י דהתם ניחא וי"ל דספיחים לא אזלינן בתר הכאת אלים וכי אסרינן ספיחין מהן לא מזרע היינו דנלקטין בשביעית קמ"ל בחרים ובקציר ואי מהכא לא הייתי אוסר לאכילה אלא לסחורה קמ"ל הן לא מזרע: **וקציר** של שביעית היוצא למוצאי שביעית. דוקא כי אוכמיה אסור לאכל אבל ע"י שינוי מותר אפילו בשביעית כדאיתא בת"כ דדרש ואת ענבי נזיר לא תבצור כדרך בוצרין מבאן אמרו אמה של שביעית אין קוצין אותה[יב]כמוקלה אבל קולה אותה בחרבה וה"נ תנן בפ"ח דשביעית (משנה ו) והא דתניא בתורת כהנים מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר מופקר נמי כדרך בציר אסור וע"י שינוי אלא כדרך בציר מופקר שרי ומשומר אפילו שלא כדרך בציר ושומרי ספיחים בשביעית דפרק הבית והעליה (ב"מ דף קיח.) שומרי ספיחים בשביעית טוענין שכבר מקום עומר ושמי הלחם א"כ אסור כיון דמשומר ואמאי לא אמרינן מן המותר לישראל י"ל דלא היה שמירה ממש דלא דמאליהן היו פורשין כשהיו יודעין שהן לצורך עומר ולא היו שומרין אותן אלא מבהמה ומיה ושוף: **ורבי** ישמעאל מוסיפין מחול על הקודש מנא ליה. תימה לר"ת הא אמרינן פ"ק דמועד קטן (דף ד.) [יג] הלכתא לרבי ישמעאל קראי לר"ע דעשר נטיעות הלכה למשה מסיני וכיון דהלכתא למשרי ילדה ממילא זקנה אסורה ומיהו ר"ת דהכא מיבעי ליה בתוספת של אחר שביעית מנא ליה ובמנם דתק דכיון דשביעית גופה מהלכה לא יליפינן מינה שבת ויוה"כ וי"ט דאין[יד] מהלכה והשתא לר' ישמעאל איצטריך קרא משום שבת וי"ט ואיצטריך הלכתא למשרי ילדה והא דלא משני הכי במו"ק[טו] לר"ע דאיצטריך קרא ללמד על שבת וי"ט ויוה"כ משום דמהלכה לא יליפי' דא"כ לא הוי ליה למכתב קראי גבי שביעית כיון דלשביעית גופיה לא צריך אלא ללמד על אחריני: **כל** מקום שנאמר שבות. ואמאי לרבות שביעית: **ורבי** עקיבא האי ועניתם מאי עביד ליה. דר"ע הוה יליף כולהו משביעית שבת וי"ט ויוה"כ דכולהו מודו דתוספת יוה"כ דאורייתא דאמרינן בפרק שואל (שבת דף קמח:) ובפרק המביא (גיטין דף ל.) וק"ק דבפ' מקום שנהגו (פסחים דף נד: ושם) בעי למימר דהא דיוה"כ ספקו אסור בכין השמשות אלו איירי ואמאי הא אפילו ודאי יום סמוך להשיקה אסור בכניסתו או ודאי לילה סמוך ליום ביציאתו משום תוספת וכמו כן קשיא בפרק בתרא דמה מדליקין (שבת דף לד.) דתנן ספק חשכה אין מדליקין ושמא משום דסגי בתוספת משהו נקיט הכי ועוד דרבן גמליאל בפרק קמא דמו"ק (דף ג:) לית ליה תוספת כלל דקאמר התם נמנו על שני פרקים הללו והתירום כלומר פסח ועצרת ומפרס בירושלמי ברים מסקת שביעית בשעה שהתירו למקרא סמכו שבת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך מה ערב שבת בראשית אתה מוהר לעשות עד שתשקע החמה אף כל ערב[טז](שבת) אתה מוהר לעשות עד שתשקע החמה וטעם זה נמי איתא ברים מו"ק (ד' ד.) יליף שבת שבתון משבת בראשית מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותר כו' אלא דלא קאי בתוספת הכי אלא דגמירי הלכתא בזמן שבהמ"ק קיים דומיא דיסוד המים ולפי אותה מסקנא יתכן לפרש הלכתא כר"ע וקראי לבזמן שאין ב"ה קיים ומיהו לרבי דאמר דאמר שביעית בזמן הזה דרבנן לא אפשר: כאילו

מד א מי' פ"י מהל' שמיטין הלכה ז טור י"ד סי' שלא:

מה ב מי' פ"ג מהל' שמיטה הל' ה ופ"ד הל' ט:

מו ג מי' פ"ד שם הל' יג:

מז ד מי' פ"ז מהל' תמידין הלכה ו סמג עשין קלט:

מח ה מי' פ"א מהל' שביתת עשור הל' ו סמג לאוין מה ועשין לב טוש"ע א"ח סי' תרח סעיף א [וסי' תרכד סעיף כז]:

ו [טוש"ע א"ח סימן רפא סעיף ב]:

מט ז א) טוש"ע א"ח סימן תרד סעיף ה:

תורה אור השלם

1. שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָבֵד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בְּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת:
שמות לד כא

2. וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיְ שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר:
ויקרא כה ד

3. שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם:
ויקרא כג לב

רבינו חננאל

ולאפוקי מדר' יהודה דאמר שנת החמשים עולה למנין היובל, ועולה למנין שני שבוע. כלומר זורעין ה' שנים, והיובל עולה למנין ששית, ומשמיטין השביעית. ופשטינ[ן] דמוסיפין מחול על קודש, מהא דכתיב בחריש ובקציר תשבת, וא"ר עקיבא חריש של ערב שביעית שנכנס בשביעית וקציר של שביעית, כלומר הספיחין שצמחו בשביעית ולא הספיק לתלשן ונכנסו למוצאי שביעית שמשביתן [ט] בשנה השביעית. ור' ישמעאל אומר לא בא זה הכתוב אלא להקיש קציר לחריש ולאסור קציר של רשות כמו חריש של רשות, וממילא שמענו כי קציר העומר שהוא מצוה מותר. אבל שמוסיפין מחול על הקודש מהא נפקא, מדתניא ועניתם את נפשותיכם בתשעה, יכול בתשעה. ת"ל בערב כולל עד [כל] מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקודש. ור' עקיבא האי ועניתם את נפשותיכם מיבעי ליה לכדתני חייא בר רב מדפתי תני דתניא

[ט] אולי ל"ל שמסיימין כמו קציר של שנה הבציעית.

מוסף רש"י (המשך)

רשות, יצא קציר העומר (מכות שם). כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב וכו'. ומכי קאמר קרא הכיצ עצמכם בתשעה נתחדש לעניין המחרת ומכי היא בעיני כעיני הייס (ברכות ח:). ומכי משמע קרא עניתם בתשעה, כלומר התקן עצמך בתשעה שתוכל להתענות בעשרה, ומתלמדים קרא בלשון עיני לומר לך הרי הוא כאילו מתענה בתשיעי (יומא פא:) ובפרק בתרא דיומא מוקמינן לה דרשא אלינא דמ"ד אין תדש מוהר על תוספת עיני להתחיל ולהתענות מבעוד יום, ואפילו למאן דאית ליה מוסיפין מחול על קודש, מקרא אחרינא נפקא ליה, מקרא אחרינא דכתיב ובקציר הכתוב כי אתה אתי בתשעה לתחי אתה, ומכי קאמר מה שאתה עושה בתשעה הרשיע אתכילה ושתיה קולא עיני (פסחים סח:).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com